

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain 5 ja 5 b §:n väliaikaisesta muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan sairausvakuutuslakia muutettavaksi siten, että aikuisten järjestelmällisen hammashuollon laajentamisesta sairausvakuutusjärjestelmän osalta luovutaan väliaikaisesti vuoden 1997 alusta valtiontaloudellisista syistä. Lakia muutettaisiin vastaamaan ennen hammashuoltouudistuksen toteuttamiseen tähdänneitä lainmuutoksia voimassa ollutta lainsäädäntöä, jota on myös kyseisistä muutoksista huolimatta sovellettu, koska hammashuoltouudistusta on väliaikaisilla laeilla lykätty. Vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneillä vakuutetuilla oikeus hammashuollon korvaukseen jatkuisi. Rintamaveteraanien oikeus saada korvausta tutkimuksesta ja hoidosta sekä proteettiseen hoitoon sisältyvästä kliinisestä työstä jatkuisi

erityislainsäädännön mukaisesti edelleen. Muulla aikuisväestöllä oikeus hammashuollon korvaukseen riippuisi siitä, onko annettu hoito ollut muun sairauden kuin hammas-sairauden parantamiseksi välttämätöntä taikka sädehoidon tai sytostaattihoidon vuoksi tarpeellista.

Tarkoituksena on ennen vuotta 2000 selvittää mahdollisuudet hoitaa yleinen hammashuolto sairausvakuutusjärjestelmän ja kuntien palvelujärjestelmän avulla nykyisten voimavarojen puitteissa.

Esitys liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1997 alusta.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

Sairauskulujen verovähennysoikeudesta luopumisen yhteydessä tehtiin sairausvakuutuslakiin (364/63) vuonna 1991 muutos, jonka mukaan oli tarkoitus ulottaa järjestelmällisen hammashuollon korvaaminen koskemaan koko aikuisväestöä 1 päivästä heinäkuuta 1992. Hammashuollon kustannuksista, mukaan lukien laboratorio- ja röntgentutkimukset, hammaslääkärin määräämät lääkkeet sekä hoitoon liittyvät matkakustannukset, olisi suoritettu korvausta koko väestölle. Sairaanhoidona olisi korvattu hammaslääkärin suorittama järjestelmällisen hammashuollon periaatteita noudattava suun ja hampaiden tutkimus ja hoito, lukuun ottamatta oikomishoitoa. Korvaus laboratorio- ja röntgentutkimuksista sekä lääkkeistä ja matkoista olisi määräytynyt sairausvakuutuksen yleisten periaatteiden mukaisesti.

Sairausvakuutuskorvausta olisi myönnetty lain voimaantulon jälkeen myös osasta proteettista hoitoa. Korvausta olisi suoritettu irtoproteettiseen hoitoon sisältyvästä kliinisestä ja hammasteknisestä työstä, jolloin itse apuvälineen korvaaminen materiaalikustannuksineen olisi jäänyt korvauksen ulkopuolelle.

Hammaslääkärin suorittamasta suun ja hampaiden tutkimuksesta sekä ehkäisevästä hoidosta perimästä palkkiosta olisi korvattu 80 prosenttia enintään taksan mukaisesta määrästä. Hammaslääkärin muusta hammashoidosta perimästä palkkiosta olisi korvattu nykyisen 60 prosentin sijasta 50 prosenttia enintään taksan mukaisesta määrästä. Myös edellä mainitusta proteettisesta hoidosta korvaus olisi ollut 50 prosenttia enintään taksan mukaisesta määrästä.

Kustannussyistä aikuisten järjestelmällisen hammashuollon ja proteettisen hoidon korvaamisen aloittamista on väliaikaisilla laeilla siirretty ensin 1 päivään tammikuuta 1993 (559/92), 1 päivään tammikuuta 1994 (1008/92), 1 päivään tammikuuta 1996 (1620/93 ja 1621/93) ja vielä 1 päivään tammikuuta 1997 (1410/95). Tämä on merkinnyt sitä, että oikeus saada sairausvakuutuksesta hammashuollon korvauksia on pä-

säntöisesti ollut aikaisemmin voimaan tulleen lainsäädännön perusteella vain vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneillä vakuutetuilla. Muilla aikuisilla vakuutetuilla on ollut oikeus sairausvakuutuksen hammashuollon korvauksiin vain, jos hammassairauden hoitaminen on muun sairauden kuin hammas-sairauden parantamiseksi välttämätöntä taikka säde- tai sytostaattihoidon vuoksi tarpeellista. Valtiontaloudellisista syistä jouduttiin lisäksi vuoden 1996 alusta alentamaan hammaslääkärin suorittaman suun ja hampaiden tutkimuksen sekä ehkäisevän hoidon korvausprosentti 75:een.

Eduskunta on Suomen itsenäisyyden 75-vuotisjuhlavuoteen liittyen hyväksynyt lain rintamaveteraanien hammashuollon järjestämisestä ja korvaamisesta (678/92). Lain mukaan rintamaveteraaneilla on ollut 1 päivästä lokakuuta 1992 oikeus saada yksityishammaslääkärin suorittamasta tutkimuksesta ja ehkäisevästä hoidosta korvausta 100 prosenttia tai, jos peritty palkkio on ollut noudatettavaksi vahvistettua sairausvakuutustaksaa suurempi, taksan mukainen määrä, ja terveyskeskuksessa suoritettu tutkimus ja hoito on ollut heille maksutonta. Proteettisen hoidon vaatimasta yksityishammaslääkärin tai erikoishammasteknikon suorittamasta kliinisestä työstä veteraaneille on maksettu myös enintään 100 prosenttia sairausvakuutustaksan mukaisesta määrästä. Terveyskeskuksissa suoritettu protetiikkaan liittyvä kliininen hoitotyö on ollut veteraaneille maksutonta. Muutoin rintamaveteraanien hammashuollon kustannuksista on ollut voimassa, mitä järjestelmällisen hammashuollon korvaamisesta vuonna 1956 tai sen jälkeen syntyneille vakuutetuille on säädetty.

Hallitusohjelman lisäpöytäkirjan mukaan vuonna 1995 voimassa olevia yksivuotisia säästölakeja ja säästöpäätöksiä jatketaan. Elokuun 16 päivänä 1996 tehty lisäsäästö päätös edellyttää, että aikuisten hammashuollon korvaamista ei laajenneta. Tämän mukaisesti vuoden 1997 alusta voimaan tulevasta aikuisten hammashuoltouudistuksen laajentamisesta sairausvakuutuksen osalta luovutaan. Tämän vuoksi ehdotetaan, että sairausvakuutuslakia muutetaan väliai-

kaisesti vastaamaan ennen hammashuoltouudistuksen toteuttamiseen tähdänneitä lainmuutoksia voimassa ollutta lainsäädäntöä, jota on myös kyseisistä muutoksista huolimatta sovellettu, koska hammashuoltouudistusta on väliaikaisilla laeilla lykätty.

Edellä olevan mukaisesti ehdotetaan sairausvakuutuslain 5 §:ään väliaikaisesti palautettavaksi 2 momentti, jonka mukaan hammassairauksiin sovelletaan, mitä sairausvakuutuslaissa säädetään sairaanhoidon korvaamisesta, jos kysymyksessä on muun sairauden kuin hammassairauden parantamiseksi välttämätön hoito tai sädehoidon tai sytostaattihoidon takia tarpeellinen hammashoito. Lisäksi 2 momenttiin sisältyisi viittaussäännös, jonka mukaan hammashuollon korvaamisesta sairaanhoitona vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneille vakuutetuille säädetään 5 b §:ssä.

Sairausvakuutuslain 5 b §:n 1 momentin väliaikaisen johdantokappaleen ja 1 kohdan mukaan sairaanhoitona korvattaisiin sen lisäksi, mitä 5 §:n 2 momentissa säädetään, vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneille vakuutetuille hammaslääkärin suorittama järjestelmällisen hammashuollon periaatteita noudattava suun ja hampaiden tutkimus ja hoito, lukuun ottamatta oikomishoitoa sekä proteettisia toimenpiteitä ja hammasteknisiä kustannuksia.

Vuoden 1996 alusta voimaan tulleen muutoksen (1409/95) mukaisesti ehkäisevän hammashoidon korvausprosentti olisi 75 ja muussa hoidossa 60.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Koko aikuisväestön järjestelmällisen hammashuollon toteuttamiseen tähdänneen lainmuutoksen säätämisen yhteydessä vuonna 1992 uudistuksen kustannusvaikutukseksi arvioitiin 540 miljoonaa markkaa. Tällöin ehkäisevässä hammashoidossa nimellinen korvausprosentti olisi ollut koko aikuisväestölle 80 ja muussa järjestelmällisessä hammashoidossa 50. Todelliset korvausosuudet olisivat olleet uudistuksen voimaantullessa vastaavasti noin 65 ja noin 38 prosenttia perityistä palkkioista. Kustannusarviossa on otettu huomioon noin 80 miljoonaa markkaa proteettisen hammashuollon työn kustannuksina. Vuoden 1992 lokakuun alusta toteutettiin erillinen rintamaveteraanien hammashuoltouudistus, jonka kustannusvaikutukseksi arvioitiin vuositasolla noin 80 miljoonaa

markkaa. Koko aikuisväestön järjestelmällisen hammashuollon kustannukset vähenevät vuosittain niin sanottujen nuorten ikäluokkien (vuonna 1956 tai sen jälkeen syntyneiden) osuuden väestöstä kasvaessa. Siten hammashuoltouudistuksen toteuttamisesta luopumisen arvioidaan säästävän sairausvakuutuksen menoja vuonna 1997 noin 370 miljoonalla markalla.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Valmistelun yhteydessä on kuultu kansaneläkelaitosta.

Eduskunta on vastaukseensa hallituksen esitykseen laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta (HE 104/1995 vp) sisällyttänyt seuraavan lausuman:

"Eduskunta edellyttää, että hallitus tekee vuoden 1997 talousarvioesitykseen liittyen ehdotuksen aikuisväestön hammashuollon järjestämisestä, sitä koskevasta korvaus- ja maksujärjestelmästä sekä uudistuksen toteuttamisaikataulusta. Ehdotuksen valmistelussa on otettava huomioon kuntien hammashuoltopalvelujen tehostamismahdollisuus ja eri ikäluokkien tasapuolinen kohtelu sekä kiinnitettävä huomiota niihin ryhmiin, joiden terveyden ylläpitämiselle hampaiston kunnolla on erityistä merkitystä."

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 6 päivänä helmikuuta 1996 työryhmän selvittämään eduskunnan lausumassa edellytetyt hammashuollon uudelleenjärjestämistä. Työryhmä totesi muistiossaan (STM 1996:13), että mikäli käytettävissä ovat sairausvakuutuksen hammashuollon nykyiset korvausmenot, korvaustasoa alentamalla olisi mahdollista saada joitakin uusia ikäluokkia mukaan sairausvakuutuksen piiriin. Jos järjestelmällistä hammashuoltoa halutaan lisätä kunnallisen palvelujärjestelmän puitteissa, osittain palvelujen lisäystä voidaan saada aikaan toimintaa rationalisoimalla, kuten kliinistä työaika järjestelemällä, työnjakoa kehittämällä sekä tarkoituksenmukaisiin hoitokäytäntöihin pyrkimällä.

Aikuisen järjestelmällisen hammashuollon laajentaminen koskemaan koko aikuisväestöä ei ole valtiontaloudellisista syistä mahdollista lähivuosina. Tästä johtuen koko aikuisväestöä koskevasta hammashuoltouudistuksesta sairausvakuutuksen osalta ehdotetaan tässä vaiheessa luovuttavaksi. Tarkoituksena on ennen vuotta 2000 selvittää mahdollisuu-

det hoitaa yleinen hammashuolto sairausvakuutusjärjestelmän ja kuntien palvelujärjestelmän avulla nykyisten voimavarojen puitteissa.

4. Voimaantulo

Esitys liittyy valtion vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997 ja se olisi voimassa 31 päivään joulukuuta 1999.

5. Säättämisyjärjestys

Aikuisten järjestelmällisen hammashuollon korvaamista koskevalla uudistuksella oli tarkoitus korvata 1 päivästä heinäkuuta 1992 alkaen aikuisväestölle osa heille hampassairauksista aiheutuvista kustannuksista, kun luovuttiin sairauskustannusten verovähennysoikeudesta. Uudistuksen voimaantuloa on lykätty 1 päivään tammikuuta 1997, viimeksi lailla (1410/95). Hammashuoltoa on korvattu rintamaveteraaneille sekä eräiden sairauksien yhteydessä ennen vuotta 1956 syntyneille vakuutetuille. Vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneet vakuutetut ovat kuuluneet järjestelmällisen hammashuollon piiriin.

Kansanterveyttä koskevan lainsäädännön mukaan kunnan tulee ensisijaisesti järjestää vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneiden henkilöiden sekä pään ja kaulan alueelle sädehoitoa saaneiden potilaiden hampaiden tutkimus ja hoito. Kunnat voivat kuitenkin järjestää asukkaidensa hammashuollon haluamallaan tavalla voimavarojensa mukaan.

Vuoden 1995 lopussa oli suomalaisia 5,1 miljoonaa. Sairausvakuutuksen hammashuoltokorvauksen piirissä heistä oli aikuisväestön hammashuoltotyöryhmän selvitysten mukaan 2,7 miljoonaa vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneitä. Rintamaveteraaneja on 0,2 miljoonaa. Koko väestöllensä hammashuollon palveluja tarjoavissa kunnissa asui 0,8 miljoonaa henkilöä. Hammashuollon subventioiden ulkopuolella arvioidaan olleen 1,8 miljoonaa suomalaista.

Hallitusmuotoon lisättiin 1 päivästä elokuuta 1995 uusi 15 a §, jonka 2 momentin mukaan lailla turvataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella.

Tätä säännöstä koskevissa hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että perustoimeentulon käsite on voimassa olevasta sosiaalilainsäädännöstä sinänsä riippumaton. Säännöksen tarkoituksena ei siten ole ollut turvata tavallisella lailla määriteltyjä yksittäisiä etuuksia tai tällaisten etuuksien tasoa sellaisenaan. Perustoimeentulon riittävyttä arvioitaessa on hallituksen esityksen perustelujen mukaan merkitystä sillä, onko henkilöllä lakisääteiset turvajärjestelmät ja hänen tilanteensa, kuten esimerkiksi perhesuhteensa muutoin, kokonaisuutena arvioiden toimeentulon edellytykset huolimatta siitä, että hänen normaalit toimeentulomahdollisuutensa ovat säännöksessä tarkoitettujen syyn vuoksi heikentyneet. Hallitusmuodon 15 a §:n 2 momentin vaatimuksia eivät siten vastaisi sellaiset lainsäädännölliset muutokset, jotka merkitsisivät olennaista puuttumista edellä tarkoitettuihin tavoin suojattuun perustoimeentuloturvaan.

Suomalaiselle sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmälle on tunnusomaista, että kunnilla on sosiaali- ja terveystalouden järjestämistä varten julkista terveydenhuoltojärjestelmää tukevien yksityisten terveydenhuoltopalvelujen tarjonta ja käyttö vaihtelee eri puolilla maamme. Kuntien järjestämät hammashuolto- ja terveyspalvelut ovat vallitsevia maan pohjois-, itä- ja keskiosissa sekä yleensä haja-asutusalueilla. Yksityisen sektorin palvelujen käyttö on suurinta maan etelä- ja lounaisosissa sekä suurissa asutuskeskuksissa. Nykylainsäädännön mukaan kunnat saavat itse päättää palveluidensa määrästä. Kuntalaisilla ei ole oikeutta vaatia kunnalta hammashoitopalveluita niin sanottuna subjektiivisena oikeutena. Sen sijaan sairausvakuutuslain mukaisesti etuuksiin vakuutetulla on lakiin perustuva oikeus ja tarvittaessa valitusmahdollisuus. Vuonna 1991 säädetty uudistus ei ole koskaan tullut voimaan, koska sitä on toistuvasti siirretty. Tätä taustaa vasten katsottuna esitykseen sisältyvällä ehdotuksella koko aikuisväestöön kohdistuvasta järjestelmällisestä hammashuoltouudistuksesta luopumisesta ei voida katsoa heikennettävän hallitusmuodon 15 a §:n 2 momentissa tarkoitettua perustoimeentulon turvaa. Tämän vuoksi lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

sairausvakuutuslain 5 ja 5 b §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 5 b §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat 30 päivänä joulukuuta 1991 annetussa laissa (1714/91), sekä
lisätään väliaikaisesti 5 §:ään siitä mainitulla 30 päivänä joulukuuta 1991 annetulla lailla kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti seuraavasti:

5 §

Mitä 1 momentissa säädetään sairaanhoidon korvaamisesta, sovelletaan vastaavasti hammassairauksiin, jos kysymyksessä on muun sairauden kuin hammassairauden parantamiseksi välttämätön hoito tai sädehoidon tai sytostaattihoidon takia tarpeellinen hammashoito. Hammashuollon korvaamisesta sairaanhoitona vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneille vakuutetuille säädetään 5 b §:ssä.

5 b §

Sairaanhoitona korvataan sen lisäksi, mitä

5 §:n 2 momentissa säädetään, vuonna 1956 ja sen jälkeen syntyneille vakuutetuille:

1) hammaslääkärin suorittama järjestelmällisen hammashuollon periaatteita noudattava suun ja hampaiden tutkimus ja hoito, lukuun ottamatta oikomishoitoa sekä proteettisia toimenpiteitä ja hammasteknisiä kustannuksia;

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1997 ja on voimassa 31 päivään joulukuuta 1999.

Helsingissä 4 päivänä lokakuuta 1996

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Sosiaali- ja terveysministeri *Sinikka Mönkäre*

Laki

sairausvakuutuslain 5 ja 5 b §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan väliaikaisesti 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain (364/63) 5 b §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta, sellaisina kuin ne ovat 30 päivänä joulukuuta 1991 annetussa laissa (1714/91), sekä
lisätään väliaikaisesti 5 §:ään siitä mainitulla 30 päivänä joulukuuta 1991 annetulla lailla kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

*Mitä 1 momentissa säädetään sairaanhoit-
don korvaamisesta, sovelletaan vastaavasti
hammassairauksiin, jos kysymyksessä on
muun sairauden kuin hammassairauden pa-
rantamiseksi välttämätön hoito tai sädehoi-
don tai sytostaattihoidon takia tarpeellinen
hammashoito. Hammashuollon korvaamisesta
sairaanhoitona vuonna 1956 ja sen jälkeen
syntyneille vakuutetuille säädetään 5 b §:ssä.*

5 b §

Sairaanhoitona korvataan sen lisäksi mitä
5 §:ssä on säädetty:

1) hammaslääkärin suorittama järjestelmäl-
lisen hammashuollon periaatteita noudattava
suun ja hampaiden tutkimus ja hoito, lukuun
ottamatta oikomishoitoa;

5 b §

Sairaanhoitona korvataan sen lisäksi, mitä
5 §:n 2 momentissa säädetään, vuonna 1956
ja sen jälkeen syntyneille vakuutetuille:

1) hammaslääkärin suorittama järjestelmäl-
lisen hammashuollon periaatteita noudattava
suun ja hampaiden tutkimus ja hoito, lukuun
ottamatta oikomishoitoa sekä proteettisia
toimenpiteitä ja hammasteknisiä kustannuk-
sia;

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 1997 ja on voimassa 31 päivään joulu-
kuuta 1999.*